

ÁRKOSSY ISTVÁN
Szép kortársaim

„Szép kortársaim” – ezzel a jelzős szókapcsolattal kommentálta Jovián György méretes festményeit, amelyeket egy napfényes délelőttön Bartók Béla úti műtermében megesett találkozásunkkor bocsátott baráti szemlére olyan szándékkal, hogy íme: ez volna a kiállításra készülő anyag, ez kerülne a harminc esztendő hányománokra visszatekintő *Erdélyi művészek Leányfalun* című kiállítás-sorozat vendégei elé. A képciklus, ahogy az ma itt megjelenik, eddig még sehol nem volt látható.

Noha ismeretes, hogy mindig a művek képesek a legteljesebb módon önmagukról vallani, ám mégsem közömbös, ha bepillantunk a műhelyvilág paravánjai mögé, ahonnan egyéb részinformációkat is kaphatunk a születő alkotások háttérvilágából felvillanó mozzanatokra. Másként szólva: teljesebb kép körvonalazódhat arról, milyen megszállottsággal nyúlt ecsetjéhez mesterünk, és az ihlet felemelő pillanatai közepette mit sugalmaztak számára a magasból aláttekintő múzsák.

Ám mielőtt még a „Szép kortársaim” szókapcsolat tartalmára kitérnék, engedjék meg, hogy az alkalom jellegéhez illő módon a curriculum vitae néhány figyelemre méltó stációját idézzem fel Jovián György Munkácsy-díjas festőművész-grafikusnak, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjának imponáló pályáivéből. Jelzem, itt csak szemezgetésre nyílik mód, mivel a méltatás lajstroma oly sok jelentős esemény említését tenné szükségessé, hogy azok csokorba szedése az itt és most rendelkezésünkre álló időt már-már teljes egészében felemésztene.

Akkor hát lássuk – sűrítve bár –, miről is szólnak a beszélő tények!

Szilágyosmlyón született 1951-ben, Nagyváradon zenei és művészeti iskolában végezte tanulmányait, majd egyetemi éveit kezdetén – Tóth László kiváló festőművész barátunk tanácsára – nem a konzervatívabb elveket valló kolozsvári főiskolára jelentkezett hallgatónak, hanem az akkoriban sokkal avantgár-

dabb, úgy is mondhatnám, francia szellemiséggel szimpatizáló bukaresti Grigorescu Képzőművészeti Főiskolára jelentkezett és jutott be, majd azt elvégezve, tanulmányait ugyanott mesterképző kurzussal koronázta, kiváló eredménnyel. Egy ideig a Nagyvárad Állami Színház díszlet- és kosztümtervezőjeként tevékenykedett, majd 1982-ben átköltözött Magyarországra, ahol eleinte a Játékszínben, utána a Merlin Színházban dolgozott, végül a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa lett. Derkovits-ösztöndíjas, a Római Magyar Akadémia tanulmányi ösztöndíjasa, a Művelődési Minisztérium madridi ösztöndíjasa, a Magyar Hitelbank ösztöndíjasa volt, mindemellett kellő nyelvtudással portugál és osztrák tanulmányutakon is részt vett. A művészeti szervezetek tagságainak hosszú listáját ezúttal mellőzném, valamint az alól is felmentést kérek, hogy a mintegy hetven egyéni kiállítása közül, a Múcsarnok és az Ernst Múzeum említésén kívül más bemutatóhelyeket is ide citáljak. Sőt, hasonló meggondolásból most ne foglalkozzunk a közös, csoportos tárlatokkal sem – mennyiségük lenyűgöző –, amelyek során Európa számos országában, fővárosában a legrangosabb kiállítóhelyeken láthatták munkáit az igényes művészetkedvelők. Személyiségéhez mindig közelálló mestereiként szívesen említi a katalán Antoni Tápies dadaista-szürrealista festő- és szobrászművész nevét, a biomorf alakjairól elhíresült angol Francis Bacon, valamint a magyarok közül a gesztusfestészet és szürrealizmus végtelen tereiben brillírozó Lakner Lászlót.

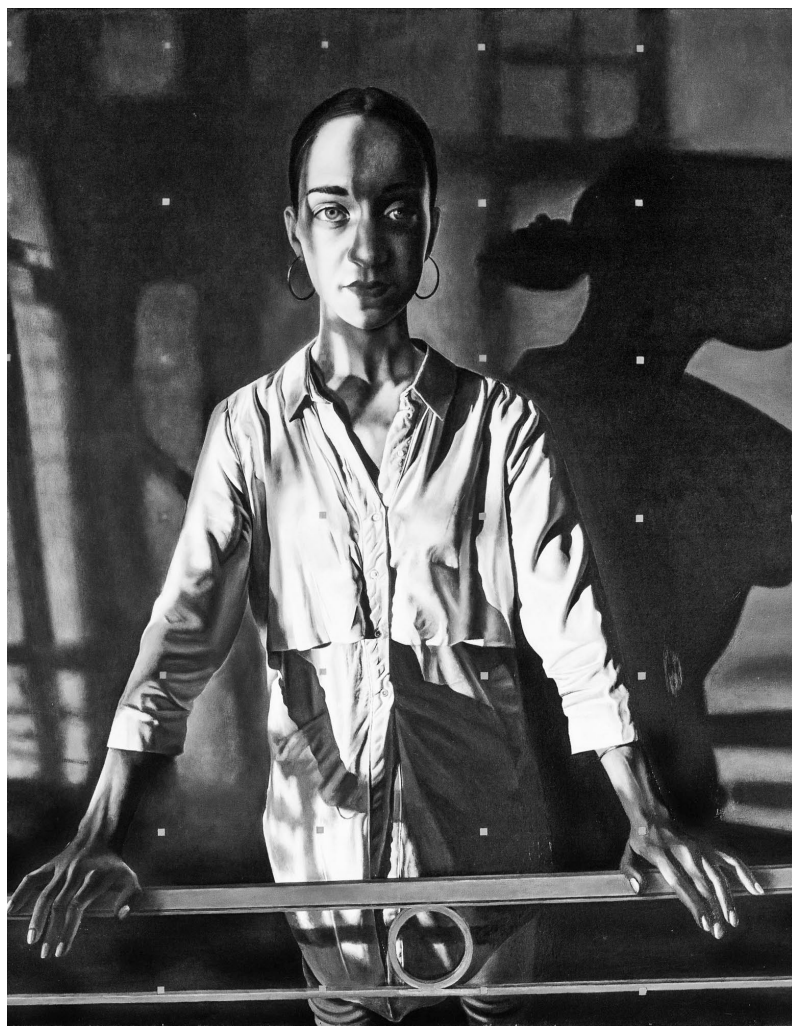
S most nézzük meg kissé közelebről, mit takar a „Szép kortársaim” megjelölés, amit Jovián György jelen kiállításának címeként, mottójaként megnevez, mivel a szövszerkezet mindkét eleme, külön-külön is némi magyarázattal szolgál a festő művészi attitűdjére vonatkoztatva.

A „szép” fogalma – és ez nem újdonság –, talán az egyik legvitatottabb minősítő jelző valamennyi kor „megítéléstörténete” során, hiszen ne számoljunk más-sal, csupán a nagybetűs Idő múlásával, aminek következtében az ízlés-toposzkok változása mellett a szépség esztétikai fogalmának tartalma is lényeges módosulásokon ment át. És akkor az egy adott szakaszban történő értelmezés szinonimáiról még nem is beszélünk. Jovián művészetében a „szép” az évszázadok során pontról pontra kibontakozó, magas színvonalú manualitás és szellemi kreativitás szimbiózisának be-érett gyümölcse, a mesterségbeli tudás, a szakavatottság de facto művészi letéteménye, méghozzá olyan

Elhangzott Leányfalun, 2019. augusztus 19-én, a Hitel Múzeum – Galéria Jovián György festőművész tárlatát bemutató kiállításának megnyitóján.

korban, amelyben a „klasszikus szép” nemes tartalma önmaga ellentétébe fordulva – mint a saját farkát harapó kígyó – igyekszik mindenáron berekeszteni a bűvös kört. De nap mint nap érzékeljük: a művészi halandzsa egyre gyakrabban veti meg a lábát, miközben a sznob „műbarát” arra is rábólint, amit nem ért. Ám Jovián György képi varázsa nem követel tudálékos okfejtéseket, mivel a látvány, az érzékenység, a mivesség, a színkultúra, a teremtett szuggesztivitás és a festőtechnikai ismeretek elsajátításának mesterfoka együttesen önmagáért beszél. A bizonytalan sejtetés, a poétikusnak kikiáltott, ámde gyakran vitatható elmaszátolás nem az Ő kenyeré, viszont a félre nem magyarázható tartalom direkt módon történő megfogalmazása annál inkább.

A „szép” jelző mellé pedig a „kortársaim” fogalmát asszociálja, ami világosan megfogalmazott hitvallás az alkotótevékenység aktualizált tartalommal felruházott elkötelezettsége mellett. Viszont mindez nem túlgondolt és torzított képi előadásban valósul meg, hanem a legmértöbb hagyományok megidézése

Lantos Csenge képzőművész (olaj, vászon, 130 × 110 cm, 2019)

szerint, dokumentált hitelességgel formába öntve egy olyan kultúrkör szereplőinek arcmásait, akiknek természetlől elrendelt életformája az elismerésre méltó értékek megteremtése és közvetítése. Ők ezúttal: a hegedűművész, a költő, a festőművész, az énekesnő, a művészettörténész és a képzőművész. Egytől egyig a művészet felkent nagykövetei. A *Hölgy kék macskával* című ábrázolás pedig rejtélyes filozófiájával lép a fentiekkel párhuzamba, noha hordoz magában eltérőt, mégis aktuálisat, elgondolkodtatót, talán éppen felturbózott korunk távlatokra irányuló genetikai kísérleteinek kiszámíthatatlan anomáliáiról.

Jelen tárlatunkon az arcképfestés műfajának sajátos imázsa kerül látókörunkbe, ami az ábrázolás-történet legszemélyesebb jellegű válfaját testesíti meg a barlangokban fellelhető első árnyképektől kezdve napjainkig. Az arckép, amely az anyag, a festék viszonylagos tartóssága révén kemény kihívója az Időnek, a végesség-végtelenség állhatatos küzdelmének fényében számunkra mégiscsak a marandóság emberléptékű szimbóluma lett. A klasszi-

kus gondolat szerint: „Vita brevis, ars longa”, azaz „Az élet rövid, a művészet örök”. Története során ez a képfajta igen sok stílusbeli változáson esett át az ókori görögök eszményített arányokat áhító – és ezzel személytelenné formált – képmásain keresztül a római korban egyedi jegyeket felmutató realista portrékig. Az egyéniség kultuszának színrelépésével pedig különös megbecsülés övezte a földi élet szépségeire rácsodálkozó reneszánsz ember vonásait. Azután a barokk kor már egész családfákat megörökítő képgyűjteményekkel dicsekedhetett az arisztokrácia hencgő pompájának mutatós kellékeivel. Mi más lehetne illőbb bizonyíték erre, mint a főúri paloták mélyvörös tapétával ékesített tereiből visszatekintő, ősoket idéző, látványosan pózoló alakok beláthatatlan sora, vagy konkrét példaként Firenze Uffizi Galériájának Vasari-folyosóján a világ egyedülálló művészettörténeti arcképgyűjteménye. A fotografikus képrögzítés érája, noha némileg megzavarta a dokumentumszintű, realista festészet személyleíró hegemoniáját, a kézi

idegszálak teremtette mívesseget mégsem volt képes fölülírni, így tovább parádézhatott a festett portré, mivel az egyediség nem helyettesíthető, és a két eljárás közötti lényegi különbségek abban jelentkeznek, hogy a festő munka közben gondolkodik, a fotómasina viszont nem.

Kiállított tárgyaink az egymáshoz közelálló kompozíciók ismétlésével a sorozatjelleg szándékosságát hangsúlyozzák. A hasonló környezetben és hasonló pózban megfestett személyek látványa azonban mégsem monoton. Éppen amiatt, hogy a művek valódi tartalma mélylélektani területeken bolyong és a kromatikus impresszió képről képre látványosan eltérő. Azzal, hogy a felületek háttérében Francis Bacon-i nyugalom honol minden formaelem nélkülözésével, a festő eredményesen irányítja figyelmünket a lényegre: a személyek belső, lelki világa felé. Az alakok itt nem szembetűnő gesztusokkal válnak képelemekké, hanem visszafogott, de határozott kiállással, miközben a néző felé irányított nyílt tekintetükkel teremtik meg a kontaktussal járó feszültséget.

Bizonyára többekben felvetődött a kérdés: vajon milyen célból jelentkeznek mértani rendszerben elhelyezett pontok a képek felületén? Nos, ne legyen ez titok! Szerkesztési folyamatai során egy mű több fázison megy át, ezek közül az egyik: az arányrendszerek meghatározása. A realista alak megrajzolása térképészeti pontossággal történik, ehhez járulnak a nagyítás során bizonyos „viszonypontok”, amelyek szerves részét képezik a munkafolyamatnak. A festő pedig ezt nem titkolja. Ellenkezőleg: megmutatja a nézőnek, vagyis bepillantathatunk a kulisszák mögé. Ezáltal az alkotó azt is jelzi, hogy nem a valóság lebeg előttünk, hanem csupán egy festékrétegekből összerakott illúzió. Ami viszont mesterien kezelve, megteremti a művek egyedi varázsát.

Am az itt látható képeken található egy másik viszatérő főszereplő is: a vaskorlát, amely kemény struktúrájával hatásosan oldja az élő testek puhaságát, szerkeszti a felületet, ugyanakkor ismétlődő motívumként össze is köti a képsorozat egyes elemeit. A korlát,

Szalay Ágnes művészettörténész (olaj, vászon, 130 × 110 cm, 2019)

a korlátok pedig elmaradhatatlan részei mindennapi életünknek, talán azért, mert direkt módon jelzik az abszolút szabadság létezésének elérhetetlenségét. Emellett jó tudni, hogy a vaskorlátnak művészettörténeti jelzésértéke is van, hiszen például Edouard Manet 1869-ben elkészítette *A balkon* című emblematikus festményét, amelyen az arisztokrácia ismert alakjai Párizs egyik előkelő, akkoriban divatos bérházának erkélyéről hasonló jellegű korlát mögül tekintenek az időbe. Nos, ez az elem szimbolikus utalásával átjárhatatlan síkot formál a néző és a kép szereplői között. Vagyis: tudunkra adja, hogy a párhuzamba állított két tér nem átjárható. Jovián egyik aktot ábrázoló művének – szándékosan épp Manet-ra utalva – ugyancsak *A balkon* képcímet adta. Úgy tűnik, valami különös mágiaféle lapulhat az említett francia festő művének rejtőzködő tartalma mögött, hiszen René Magritte is készített róla egy igen meglepő változatot, amelyen Manet vitális, szép alakjai helyén, azonos beállításban, frissen gyalult fakoporsók állnak. De nem újdonság ez, mivel a különböző képi elemek más

szerzők művein történő továbbélése szerves részét képezi a művészettörténet láncolatként kibomló, összefüggő folyamatának. Például Rembrandt is, hódolva Tizianónak, Londonban látható önarcképét az itáliai mester egyik azonos portrébeállításában készítette el, sőt, még annak a kornak megfelelő divatú ruhát is öltött magára, így jelezve szellemi és értékrendbeli összetartozásukat. Picasso pedig példátlan mennyiségű variációját alkotta meg Velázquez *Az udvarhölgyek* című emblematisz művének, míg a velencei Giorgione *Alvó Vénusza* az aktfestés archetípusaként élt tovább évszázadokon át a művészetében.

Jovián Györgyről elmondható, hogy életművében kiemelt szerephez jutnak a sorozatok – miként a jelenlegi is –, ez pedig vitathatatlan bizonyítéka annak az alaposságnak, amivel a művész egy adott témakör jellegzetes világát járja körül. A sorozatban való gondolkodás mindenekelőtt az alkotói ego karizmatikus színeit emeli ki, vagyis a művészi identitást erősítve annak felismerhető jegyévé válik.

Éppen ezért nem tudom megtenni, hogy legalább az említés szintjén ne utaljak néhány szóban egy igen népszerű másik sorozatára is, amely *Bontás* összefoglaló címmel vált ismertté és kétségtelenül a mai magyar festészet egyik specifikus képcsoportját testesíti meg. A *Bontás* sorozat tartalma határozottan szemben áll azzal a fogalommal, amellyel a szocreál időszakában évtizedeken keresztül az *Építünk* felhívás igyekezett szlogenként hódítva, erőszakoltan beférközni a köztudatba. Ez a ciklus példás teljesítményként igazolja, hogy a bomlás, a pusztulás, a káosz, a roncsstelep, az elmúlás deprimáló tartalmának ábrázolása a hozzáértő szem, kéz és a lélekteremtő erő által milyen esztétikai rangra emelhető kellő ihlettség mellett. Ugyanakkor azt is mondhatnám, hogy ebben a sorozatában Jovián György egyszerre volt képes ülni és állni, mivel rafináltan egyesítette a rea-

lizmus és az absztrakció köztudatban végletesen ellentmondásosnak ítélt tartalmát. Utalásai tiszták: a világtrend nem a francia kastélyparkok pedáns tervezettségében tükröződik, hanem sokkal inkább az őserdők liánoktól átszőtt kusza érrendszereiben; nem a polírozott új világban, hanem ahogyan azt az idő vasfoga képes ellenállhatatlanul összeroppantani. Vagyis a gigantikus energiáktól áthatott természet rendje nem egyenértékű a mi hétköznapi értelemben használt, paragrafusok által koordinált rend-fogalmainkkal. A *Bontás* sorozat minden darabja remekmű, a festői látás és a festői fogalmazás példaképe. Az alkotó akkora átéléssel járta bennük végig műről műre a materiális erjedés folyamatát, hogy végre elérkezettnek érezhette az időt pozitív eszenciák bemutatására is, mégpedig ezúttal a teremtésre, a harmonikus építkezésre ítélt, kiemelkedő tehetséggel megáldott szereplők arcásainak képi megformálásával.

Végül még annyit, hogy életművében nem csupán az alkotások technikai kivitelezése, vagy a manír mesterfoka az, ami kivételes rangját meghatározza, hanem főként a teljesség érzékeltetésének fölényes képessége, az immár megteremtett életmű harmonikus egysége, a logikai és világnézeti tisztánlátás megnyilatkozása. Számára a festés úgy kényszer, ahogy a középkori hajós felfedezők számára távoli világok meghódítása volt, emlékezetes felkiáltásukkal kísérve: „Navigare necesse est!” „Hajózni muszáj!” Jovián György szerint az elhivatottság szépsége az ihlet megvalósításának kényszerében rejlik, ezt pedig Ő így fogalmazza meg: „Mindegy, hogy mit, csak festeni!”

Zárszóként, szubjektív és személyes sugallatomat sem rejtem véka alá, amikor kimondom: Jovián György a ma környezetünkben alkotó legkiválóbb festőművész. Véleményemmel, gondolom, nem vagyok egyedül. És persze, később majd az Idő is hallatja a szavát.